

Департамент культури, туризму, національностей та релігій Запорізької обласної державної адміністрації
Комунальний заклад "Запорізька обласна бібліотека для дітей "Юний читач"
Запорізької обласної ради

Стежинами Чорнобильського лиха

Інформаційно-методичний матеріал
(до 30-річчя Чорнобильської трагедії)

Запоріжжя
2016

Стежинами Чорнобильського лиха: інформаційно-методичний матеріал / укладачі О. Д. Булатня, В. В. Гопко, Г. В. Костіна; Запорізька обласна бібліотека для дітей "Юний читач". – Запоріжжя, 2016. – 12 с.

Інформаційно-методичний матеріал містить рекомендації щодо висвітлення феномену Чорнобиля засобами і формами бібліотечної роботи. Присвячений 30-річчю Чорнобильської трагедії.

Розраховано на бібліотечних фахівців та широке коло читачів.

Укладачі

Булатня О. Д.

Гопко М.П.

Костіна Г. В.

Комп'ютерна верстка

Веселова Л. Г.

Відповідальна за випуск

Данилова Л. В.

Ми – атомні заложники прогресу,
Вже в нас нема ні лісу, ні небес.
Так і живем од стресу і до стресу,
Абетку смерті маємо – АЕС.

Ліна Костенко

Тридцять років тому в Україні сталася найбільша техногенна аварія в історії людства, яка вразила всю планету. Мабуть, в земній історії ще не було такої трагедії, що не була війною, трагедії, що не була скоєна навмисно проти людства. Вона сталася в мирний час у чарівному поліському краї. Трагедія, спричинена прагненням людини покращити собі життя, яка обернулася гірким полином в кінці століття.

Відзначаючи цю сумну дату, радимо бібліотекам першочергову увагу звернути на висвітлення психологічних, економічних, культурних та світоглядних аспектів феномену Чорнобиля всіма можливими засобами і формами бібліотечної роботи. Важливо надавати дітям повну інформацію про події в епіцентрі та навколо Чорнобиля, про причини і масштаби аварії, про героїзм людей під час ліквідації її наслідків, про наслідки трагедії для України і людства.

Розкрити читачам тему Чорнобильської трагедії допоможуть такі форми бібліотечної роботи:

- виставка-попередження **"Ядерна енергетика: ризик реальний і уявний"**;
- виставка-роздум **"Чорнобиль в долі України"**;
- виставка-спомин **"Чорні крила біди"**;
- конкурс дитячої творчості **"Раною злочинно-непростимою ятриться Чорнобиль Україні"** (провести у різних номінаціях: прозовий твір, вірш, фотоколаж, малюнок);
- вечір-возвеличення **"Людська шана та вдячність героям-ліквідаторам"**;
- вечір-реквієм **"Чорна трагедія на кольоровій землі"**;
- літературно-музична композиція **"Чорнобиль – попередження, набат..."**.

Пропонуємо розробку виставки-роздуму **"Чорнобиль в долі України"**.

Епіграф до виставки:

Чорнобильський вітер по душах мете,
Чорнобильський пил на роки опадає,
Годинник життя безупинно іде ...
Лиш пам'ять, лиш пам'ять усе пам'ятає.

Олена Матушек

Розділи виставки:

1. Той тривожний квітень 86-го...
2. Заради нашого життя вони сягнули у безсмертя
3. Чорнобиль – біль наш довічний
4. Художнє слово пам'ять береже

На виставці можуть бути представлені збірки документів, спогади учасників ліквідації аварії, художні твори, фотографії тих, хто ціною власного життя врятував світ, а також вирізки статей з періодичних видань, публіцистичні нариси як кінця 80-х, так і сьогодення. Знайомство з матеріалами виставки допоможе усвідомити глобальне значення екологічних проблем, зайняти активну громадянську позицію, не залишатись байдужим до злочинів проти природи.

Цій скорботній даті можна також присвятити **Тиждень пам'яті "Чорнобиль не відходить у минуле"**.

Його проведенню повинна передувати підготовча робота з вчителями, учнями, ліквідаторами аварії на АЕС, представниками місцевої влади, екологами, лікарями, журналістами тощо.

Пропонуємо орієнтовну програму **Тижня**.

1 день – виставка дитячих малюнків "Я хочу жити у чистому світі".

До вчителів, керівників дитячих об'єднань, викладачів художніх шкіл слід заздалегідь донести тему виставки, щоб діти, які представлятимуть свої роботи, зовсім іншими очима подивилися на навколишній світ, відчули відповідальність за планету, на якій живуть.

2 день – вечір-реквієм "Біль і крик душі – Чорнобиль!"

Для цього заходу радимо скористатися допомогою громадських організацій, які займаються чорнобильськими та екологічними питаннями, учасників ліквідації наслідків аварії, очевидців, людей, евакуйованих із зони відчуження та запросити їх стати безпосередніми учасниками заходу. На самому заході буде доречним використання бібліографічних, фактографічних, довідкових, статистичних даних. Мета заходу – донести до молодого покоління той біль, ту важку працю, ті страждання і втрати, які перенесли тисячі людей, потрапивши в пекло Чорнобиля.

3 день - екологічний набат " Чорнобиль: події і наслідки"

Під час цього заходу доцільно розповісти дітям, що таке радіація і радіаційне випромінювання, наскільки небезпечна позбавлена контролю сила атома і як неймовірно важко вгамувати її, як поставити мирний атом на службу людині.

4 день – літературне перехрестя "Під полиновою зорею"

Літературне перехрестя познайомить учнів з художніми та документальними творами про Чорнобильську трагедію. Українські письменники не стояли осторонь теми Чорнобиля. Рекомендуємо ознайомити читачів з поетичними творами Івана Драча "Чорнобильська мадонна", "Ніж у Сонці", "В мікрофон криниці"; Ліни Костенко "Атомний Вій опустив бетонні повіки..."; Бориса Олійника "Сім"; Миколи Сингаївського "Обпалена мужність"; Шевченківського лауреата Леоніда Горлача "Зона"; Дмитра Павличка "Листок".

Ця тема розкрита також в документальній повісті Юрія Щербака "Чорнобиль", романі Володимира Яворівського "Марія з полином у кінці століття", в прозовій збірці Євгена Гуцала "Діти Чорнобиля", повісті-хроніці Л. Вірини "Тієї весняної ночі", читання уривків з яких буде доречним на цьому заході.

5 день – відеоекскурсія "Пропусти Чорнобиль крізь серце"

У цей день рекомендуємо влаштувати для читачів перегляд документальних фільмів "Чорнобиль. Загублений світ", "Спецпроект "Чорнобиль", "Битва за Чорнобиль", "На грани неможливого", "Чорнобиль: за секунду до катастрофи".

Однією з цікавих форм роботи за цією темою може стати

День скорботи і надії "Чорнобиль не має минулого"

У залі, де проводитиметься захід, доречно оформити книжкову виставку "Гріх непростимий: Чорнобиль", розмістити фоторепортаж "Техногенна зона. Стоп-кадр". Ведуть захід двоє бібліотекарів та двоє читачів.

1-й ведучий: Чорнобиль – невеличке українське містечко, що потопає в зелені вишень та яблунь. До трагедії – це спокійний, неквапливий, доброзичливий світ. Здавалося, тут у цілковитій гармонії перебувають краса поліської при-

роди і сховані у бетон чотири блоки АЕС. Трагедія сталася 26 квітня 1986 року. О першій годині 23 хвилини 40 секунд, коли всі спали безтурботним сном, над четвертим реактором Чорнобильської атомної станції нічну темряву несподівано розірвало велетенське полум'я.

1-й читач: Ось як це описує Володимир Яворівський у повісті "Марія з полином у кінці століття" (*читає уривок з книги*):

"На розтрощеному вибухом даху плавився гудрон і скрапував на землю, як чорні сльози цього многогрішного століття. З руїни реактора виривається в небо стовп зловісного вогню, пари, уламків перекриття, блискучих труб, палаючих шматків графіту. Стовп стрімко, як фантастична ракета, піднімається в небо, освітлюючи корпуси атомної, річку з верболозами, з тихими багаттями рибалок на обох берегах, освітлює крайні будинки міста, півдугу "чортового колеса", пустельний пляж зі старим човном, полишеним під похиленим грибок.

Вогненний стовп завмирає на висоті півтора кілометра, на вершині його утворюється світляна куля, яка начебт засмоктує в себе цей примарний стовбур, всередині якого щось рухається, згортається й випростується, але сам він стоїть над нічною землею, як велетенська ялинкова іграшка блідо-вишневого, майже кривавого кольору. Ніч безвітряна, і стовп цей стоїть, не опускаючись і не піднімаючись, між небом і землею, наче вагається, куди ж йому пустити свій корінь".

2-й читач: (*читає вірш Світлани Йовенко*):

Зойкнула Земля чаїним криком:

- Сину, вбережи і захисти!

Вийшла Мати із іконним ликом:

- Йди, синочку. Хто ж, коли не ти?..

Спалахнуло небо, впало крижнем:

- Сину, вбережи і захисти!

Вийшла Жінка з немовлятком ніжним:

- Йди, коханий. Хто ж, коли не ти?

І уже ні сина, ані мужа.

Лиш розверсті зоряні поля...

Так пліч-о-пліч стали Біль і Мужність.

Дух і Воля. Небо і Земля.

2-й ведучий: Ту мирну весняну українську ніч на берегах Прип'яті люди ніколи не забудуть. Тих мешканців Чорнобиля, чії будинки були розташовані обабіч вулиці Кірова, що веде до Прип'яті, розбудив гуркіт пожежних машин,

які безперервним потоком їхали у напрямку атомної електростанції. Уже через кілька хвилин пожежні на чолі з начальником караулу лейтенантом Володимиром Правиком прибули до реактора. Його загін першим ступив на лінію вогню. Молодому лейтенанту було лише 23 роки і у нього не було права на помилку.

1-й ведучий: Незабаром прибуло підкріплення з міста Прип'ять на чолі з лейтенантом Віктором Кібенком. Вступивши у вируюче полум'я, у смертельну небезпеку, якою дихав реактор, пожежні в ту ніч, не шкодуючи ні сил, ні самого життя, виконали присягу на вірність народу України.

Звучить пісня Тараса Петриненка "Чорнобильська зона" (при наявності обладнання доречне використання відеоряду).

1-й читач: Першим важко.

Ви ж були найперші.

Із вогню та в полум'я шугали.

Не для подвигів і не для звершень —

Ви ж собою людство заступали.

2-й читач: Перший удар на себе,

Перший вогонь на себе.

Так відчайдушний Данко

Людям віддав своє серце.

Як же тут не згадати,

Поруч з ним не назвати —

Вас, що уміли серцем

Грізний вогонь зупиняти.

І віддали, що мали,

Життя, що одне в людини.

2-й ведучий: До п'ятої години ранку пожежу було ліквідовано. Але величезний стовп диму, пилу, кіптяви відірвався від реактора і посунув по території України, Білорусії, Росії, сіючи за собою смертоносну радіацію. Ціною життя 28 пожежних було врятовано інші блоки АЕС, Київ, Україну та інші країни від страшної катастрофи.

1-й ведучий: Із 28 пожежних шестеро загинули. Запам'ятайте імена тих, хто ціною власного життя рятував світ. Це:

Володимир Правик, Віктор Кибенок, Володимир Тишура, Василь Ігнатенко, Микола Ващук, Микола Титенко

1-й читач:

Оцих профілів шість, всіх разом і окремо,
Хто пішов у вогонь, без вагання і слів,
Пом'янімо ж їх всіх поіменно
Пом'янімо в мовчанні найдорожчих синів.

Триває хвилина мовчання. Звучить "Реквієм" Моцарта.

2-й ведучий: Героями не народжуються. Ними стають в екстремальних умовах, в надзвичайних ситуаціях. Під час гасіння пожежі в Чорнобильській зоні виникла саме така ситуація. Вічна пам'ять їм і слава, та низький уклін усім загиблим від врятованого народу, від усього людства.

1-й ведучий: За офіційними даними із зони було вивезено 90 тисяч жителів, втрачено 48 тисяч гектарів землі, виведено із ладу 14 підприємств, 15 будівельних організацій, знищено 900 тисяч квадратних метрів житла, 10 400 приватних будинків. На сьогоднішній день понад 2 мільйона людей проживає в забрудненій зоні, з них 800 тисяч дітей. Смерть 35 тисяч людей пов'язана з аварією на ЧАЕС та її наслідками.

2-й ведучий: На квітучій українській землі з'явилися порожні міста і села, покинуті школи, будинки. Мертвий ліс, в який не можна входити, волає про допомогу... Сади з рясними плодами, які не можна їсти, стоять у скорботі... Вода, яку не можна пити, тьмяніє від горя...

2-й читач: За віщо спіткала тяжка злая доля
Наш споконвіку великий народ?!
Піднімаймося вперто, невпинно і з болем
Ще крок уперед, за кроком – ще крок.
Проти "мирного" атома встанем до бою
За знедолені ниви, убиті гаї.
Візьмемося за руки, сестри й братове,
Щоби Україна жила на Землі.

Звучить пісня "Дзвони Чорнобіля" на сл. В.В.Федорової, муз. А.І. Чернишової.

1-й ведучий: Минає 30 років із часу страшної аварії. Але не стихає біль, тривога не залишає людину. І ще багато років екологічна ситуація в нашій державі буде залишатися складною.

1-й читач: Триста літ поволеньки пролине –
Стронцій розпадеться і помре.
По новому полю неодмінно
Час його, мов попіл, прибере.
Час очистить Прип'ять незглибинну,
Оживуть і луки, і сади,
Та Чорнобиль вічно берегтиме
Хрест своєї вічної біди.

2-й читач: Хай стане мир міцнішим у стократ,
Хай над землею чисте небо буде.
Чорнобиль - попередження, набат,
Його уроків людство не забуде.

1-й читач: Подай нам, Боже, в душі доброго вогню –
Хай воскресає світ животворящий,
Хай до нащадків озоветься пращур,
Хай древній рід збере свою рідню.
Очисть від скверни воду нам і кров,
Хай доля нас завчасно не займає...
Пошли нам, Боже, згоду і любов
І той вогонь, що в світі нас тримає...

2-й ведучий: Чорнобиль... Чорний біль нашої землі. І скільки б не минуло років, все одно це слово полум'янітиме чорним вогнищем скорботи. Чорнобильська аварія стала для нас уроком, за який заплачено дорогою ціною. Наша пам'ять і пам'ять багатьох наступних поколінь знову і знову буде повертатися до трагічних квітневих днів 1986 року, коли ядерна смерть загрожувала всьому живому і неживому. Сьогодні – День пам'яті, День скорботи і роздумів. Бо нам таки є над чим замислитись. Чи не повториться трагедія в іншому місці? Чи стали ми більше шанувати рідну землю? Ми з вами, нинішнє покоління, повинні робити все можливе, щоб зберегти своє життя і життя майбутніх поколінь: дбати про чистоту землі, насаджувати дерева, прикрашати землю квітами, травами, не забруднювати ріки, ставки та джерела, бо ми розуміємо, що не земна куля належить нам, а ми належимо їй.

На завершення заходу звучить пісня "Молитва" у виконанні Оксани Білозір.

Бібліографія:

Книги:

Алексієвич, С. Чорнобиль: хроніка майбутнього / С. Алексієвич. – К.: Факт, 1998. – 196с.

Біль і тривоги Чорнобиля. – К.: Київська правда, 2006. – 286с.

Загреба, М. Пропусти Чорнобиль крізь серце: Фотокнига / М. Загреба. – К.: Спалах, 2002. – 120с.

Костін, І. Чорнобиль: сповідь репортера / І. Костін. – К.: Мистецтво, 2002. – 320с.

Щербак, Ю. Чорнобиль: документальна повість / Ю. Щербак. – К.: Дніпро, 1989. – 223с.

Статті із періодичних видань (в зворотній хронології):

Саліцька, Л. Чорнобиль не має минулого часу [Текст]: [Сценарій, в сценарії є вірші і пісні про Чорнобиль] / Л. Саліцька // Позакласний час. – 2016. – №3. – С. 8-16.

Скорбота України [Текст]: [Про Чорнобиль для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку] //Розкажіть онуку. – 2016. – №3. – С. 37-38.

Чорнобиля гіркий полин... [Текст]: [Сценарій] // Позакласний час. – 2015. – №3. – С. 37-38.

Антонов, О. Радіація в житті людства [Текст] / О. Антонов // Все для вчителя. – 2015. – №5. – С. 2-3.

Чабан, Ю. Стежинами Чорнобильського лиха [Текст] / Ю. Чабан // Шкільна бібліотека. – 2015. – №3. – С. 49-50.

Климчук, А. Чорнобильські дзвони [Текст] / А. Климчук // Позакласний час. – 2013. – №15/16. – С. 4-5.

Мужність і біль Чорнобиля [Текст]: [Вечір-зустріч з ліквідаторами аварії на ЧАЕС] // Шкільна бібліотека. – 2013. – №5/6. – С. 46-48.

Лучанінова, О. Чорнобиль – рана незагойна [Текст] / О. Лучанінова // Позакласний час. – 2013. – №5/6. – С. 54-61.

Шукшина, О. Дзвони Чорнобиля [Текст] / О. Шукшина // Розкажіть онуку. – 2013. – №5/6. – С. 100-101.

Єрмакова, В. Чорнобиль: два кольори [Текст] / В. Єрмакова // Шкільна бібліотека. – 2012. – №5. – С. 108-109.

Полин-сльозою омивається душа [Текст] // Позакласний час. – 2012. – №5/6. – С. 123-126.

Комунальний заклад "Запорізька обласна
бібліотека для дітей "Юний читач"
Запорізької обласної ради

69006
м. Запоріжжя,
вул. В. Лобановського, 14

Телефони: (061) 236-85-62
236-85-63
236-86-27
236-86-49
Факс: (061) 236-85-62

i-mail: zobd@ukr.net
www.zodb.zp.ua